

УДК 35.075:35.076.1:351/354

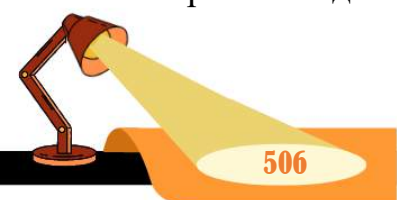
[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-6\(6\)-506-519](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-6(6)-506-519)

Левкун Тетяна Василівна адвокат, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри права та публічного управління, ЗВО «Університет Короля Данила», вул. Є. Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, <https://orcid.org/0009-0000-0578-1051>

Мельничук Василь Іванович доктор філософії, доцент кафедри права та публічного управління, ЗВО «Університет Короля Данила», вул. Є. Коновальця, 35, м. Івано-Франківськ, 76018, <https://orcid.org/0000-0002-0264-8877>

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Мета. Провести комплексний аналіз інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління та обґрунтувати рекомендації щодо його удосконалення в практичній діяльності. **Методика.** Методика включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків та рекомендацій. Під час дослідження використовувались наступні методи наукового пізнання: термінологічний, логіко-семантичний, функціональний, системно-структурний, логіко-нормативний. **Результати.** В процесі дослідження визнано, що у правовому дискурсі щодо інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління використовуються принаймні три поняття відповідальності: каузативна, зобов'язальна та нормативна відповідальність. Механізм реалізації нормативної відповідальності зводиться до того, що до даного суб'єкта може бути застосована соціальна санкція. Застосування санкцій не завжди пов'язане з діянням суб'єкта, до якого застосовано санкцію. Отже, соціальна санкція може бути застосована незалежно від діяння: на основі ризику чи на основі справедливості. Таким чином, юридична відповідальність – це давня вимога єдності державного управління, виражена сучасним способом. Топос єдності управління відображає прагнення знайти спільний знаменник для багатьох адміністративних суб'єктів у всіх аспектах діяльності. **Наукова новизна.** В процесі дослідження встановлено, що механізм юридичної відповідальності починається в момент початкових правовідносин, вона присутня, навіть якщо суб'єкти поведуться відповідно до закону, інші дотримуються думки, що відповідальність виникає як вторинні правовідносини лише тоді, коли первинні відносини порушені, і проявляється як санкція, накладена на особу,

яка вчинила вчинок, відтворений законом. Закон базується на можливості реалізації механізму юридичної відповідальності тобто накладення передбачених законом негативних наслідків на подію чи стан речей, які підлягають негативній нормативній оцінці та можуть бути правомірно віднесені до цього суб'єкта в даному правовому порядку. Особливо важливим є спрямування норм на формування очікуваної майбутньої поведінки, в якій право відіграє другорядну роль. **Практична значимість.** Результати дослідження можуть бути використані під час розробки положень, висновків та рекомендацій щодо удосконалення законодавчої бази, яка регулює інституційні засади юридичної відповідальності в сфері публічного управління, для підвищення рівня прийняття відповідних рішень в процесі реалізації правових норм, а також для подальшого удосконалення управлінського процесу в сфері побудови ефективної системи публічної влади.

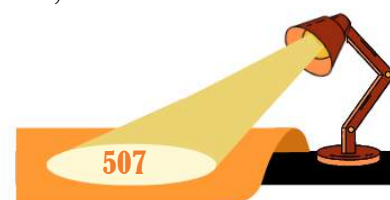
Ключові слова: публічне управління, юридична відповідальність, механізм юридичної відповідальності, політична відповідальність, публічна влада, нормативно-правовий акт, законодавство, санкція, держава.

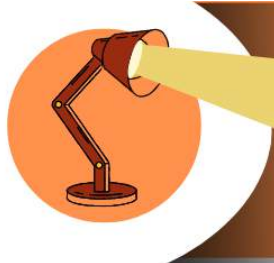
Levkun Tetiana Vasyliivna PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Higher Education Institution "King Danylo University", St. E. Konovaltsia, 35, Ivano-Frankivsk, 76018, <https://orcid.org/0009-0000-0578-1051>

Melnychuk Vasyl Ivanovych PhD, Associate Professor of the Department of Law and Public Administration, Higher Education Institution "King Danylo University", St. E. Konovaltsia, 35, Ivano-Frankivsk, 76018, <https://orcid.org/0000-0002-0264-8877>

INSTITUTIONAL PRINCIPLES OF THE MECHANISM OF LEGAL RESPONSIBILITY IN THE SPHERE OF PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract. Purpose. To conduct a comprehensive analysis of the institutional foundations of the mechanism of legal responsibility in the field of public administration and substantiate recommendations for its improvement in practical activity. **Methodology.** The methodology includes a comprehensive analysis and generalization of the available scientific and theoretical material and the formulation of relevant conclusions and recommendations. Such **methods** of scientific knowledge were used during the research: terminological, logical-semantic, functional, systemic-structural, logical-normative. **Results.** During the research, it was recognized that in the legal discourse on the institutional foundations of the mechanism of legal responsibility in the field of public administration, at least three

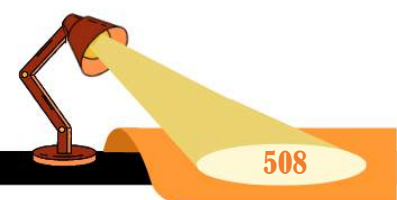

concepts of responsibility are used: causative, binding and normative responsibility. The mechanism of implementation of normative responsibility is reduced to the fact that a social sanction can be applied to this subject. The application of sanctions is not always related to the action of the entity to which the sanction is applied. Therefore, social sanction can be applied regardless of the action: on the basis of risk or on the basis of justice. Thus, legal responsibility is an ancient requirement of the unity of state administration, expressed in a modern way. The topos of the unity of management reflects the desire to find a common denominator for many administrative subjects in all aspects of activity. **Originality.** During the research, it was established that the mechanism of legal responsibility begins at the moment of the initial legal relationship, it is present even if the subjects behave in accordance with the law, others are of the opinion that responsibility arises as a secondary legal relationship only when the primary relationship is violated, and manifests itself as a sanction imposed on a person who has committed an act reproduced by law. The law is based on the possibility of implementing the mechanism of legal responsibility, that is, the imposition of negative consequences provided for by law on an event or state of affairs that is subject to a negative regulatory assessment and can be legitimately attributed to this subject in a given legal order. It is especially important to direct norms to the formation of expected future behavior, in which the law plays a secondary role. **Practical significance.** The results of the research can be used during the development of provisions, conclusions and recommendations for the improvement of the legal framework that regulates the institutional foundations of legal responsibility in the field of public administration, to increase the level of appropriate decision-making in the process of implementing legal norms, as well as to further improve the management process in the field building an effective system of public authority.

Keywords: public administration, legal responsibility, the mechanism of legal responsibility, political responsibility, public power, normative legal act, legislation, sanction, state.

Постановка проблеми. Конституційні принципи правової демократичної країни також включають принцип якісного та ефективного законодавства. Органи державної влади зобов'язані його дотримуватися, оскільки, функціонально пов'язані з принципами правової визначеності, безпеки та захисту довіри до держави та закону. В той же час, існує також принцип, пов'язаний із принципом належного законодавства, а саме ефективної виконавчої влади, який також означає, що громадяни мають право очікувати, що законодавчі акти, прийняті органами публічного управління, будуть ефективними, а отже, у контексті цього принципу, має однакове універсальне застосування, а інші акти законодавства є послідовними та несуперечливими.

До того ж, гарантією дотримання цього принципу є контроль виконавчої влади за законодавчими актами та відповідальність суб'єкта законодавчої діяльності, але вони, безсумнівно, лише наслідкові, тому прийняті акти не відповідають вимогам критерію ефективності. Чинне законодавство, як правило, може бути покладено в основу опублікованого індивідуального рішення. Нормативно-правовий акт вважається вилученим з чинного правового порядку, якщо результат перевірки норми законодавства надають суб'єкту такого рішення можливість у відповідний спосіб скасувати оприлюднене судове рішення, однак це рішення не вичерпує права особи на захист від наслідків протиправної поведінки.

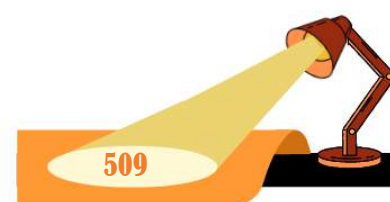
Питання інституту юридичної відповідальності в широкому розумінні системи публічного управління, включаючи неурядові організації, які виконують завдання публічного управління та використовують державні кошти, є ключовим питанням у демократичній правовій державі. Без ефективної системи юридичної відповідальності не може бути відповідального публічного управління. Це найпотужніший засіб, гарантія та стимул діяти відповідно до закону, а також найефективніший засіб підтримки та захисту авторитету влади.

Принцип відповідальності держави за свої органи здатний діяти превентивно, оскільки спонукає державні органи бути ще більш ефективними в суспільних справах, а отже, захищає громадян не тільки від свавілля та зловживань, цих суб'єктів, але також сприяє своїм впливом для встановлення ідеї поваги права. У зв'язку з цим, виникла необхідність комплексно дослідити інституційні засади механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-правові та інституційні засади механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління були предметом наукових праць багатьох вітчизняних науковців, таких як: В. Авер'янов, О. Андрійко, Ю. Битяк, В. Борденюк, С. Дубенко, В. Князев, І. Коліушко, В. Мельниченко, Н. Плахотнюк, О. Старцев, В. Цветков, В. Шаповал та інші.

Тим не менше, більшість наукових праць вітчизняних вчених та практиків присвячено дослідженню окремих різновидів інституту юридичної відповідальності в сфері публічного управління. В той же час, проблема інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління в контексті адаптації чинного законодавства до європейських стандартів, а також необхідність удосконалення правових засад ефективності застосування юридичної відповідальності в умовах децентралізаційних процесів є надзвичайно актуальною в сучасних умовах розвитку України і зумовила вибір даної теми дослідження, його мету та завдання.

Мета статті – комплексний аналіз інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління та обґрунтування рекомендацій щодо його удосконалення.

Успіхи і досягнення у науці

Результати дослідження можуть бути корисними у сфері правотворчості щодо внесення змін і доповнень до нормативних актів, які регулюють правову природу інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління, а також в правозастосовчій сфері з метою покращення діяльності суб'єктів, які реалізують на практиці юридичні норми в сфері управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення реалізації важливих завдань публічного управління представляє собою авторитет влади, але, перш за все, встановлений законом обов'язок. Ті, хто вирішив виконувати державні функції, повинні усвідомлювати серйозність та актуальність своїх обов'язків. Про їх навмисне припущення вже свідчать тексти присяги, складені особами, які займають посаду, мандат або займаються працевлаштуванням в органах публічного управління. Вимога зробити урочисту декларацію, в якій виражається зобов'язання дотримуватися конкретних правил, передбачена у багатьох нормативно-правових актах, не виключаючи Конституцію України.

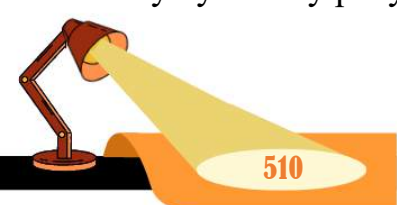
Ці урочисті громадські зобов'язання не можна розглядати як своєрідний політичний прийом. Вони передбачають юридичні наслідки, виражені більш-менш чітко. Невиконання присяги виключає державну службу, а просте присвоєння цієї присяги може стати основою відповідальності.

Очевидно, це не єдина підстава для реалізації механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління. Таких фактичних підстав існує багато, що пов'язано з широким застосуванням самого терміну «відповідальність» та з його уточненням, як наслідок, з багатоплановістю відповідальності.

Зростаюче значення, яке приписується відповідальності державних органів влади, також демонструється Рекомендацією № R (84) 15 Комітету міністрів Ради Європи від 18 вересня 1984 р. «Про відповідальність державних органів». Ця рекомендація спрямована на захист особистості у відносинах із органами публічної влади та публічного управління, активність яких у регулюванні суспільного життя постійно зростає, а отже, поле конфлікту та можливість заподіяння шкоди не лише у зв'язку з незаконною діяльністю, але і внаслідок правових дій.

Особливо важливими є визначення «публічної відповідальності», «публічної влади» та «актів публічної влади», що містяться в рекомендації та додатку до неї, а також принципів щодо цієї відповідальності, які широко визначені, окреслюють сферу та цілі національних правових норм.

Тим не менше, реалізація реформ в сфері публічного управління має, насамперед, базуватися на розумінні змісту відповідного терміну. У вітчизняній практиці цей зміст весь час зводився до адміністративної реформи у вузькому розумінні.

У зв'язку з цим, «Концепція адміністративної реформи в Україні (1998 р.) дану реформу тлумачилася як вид політико-правової реформи, що здійснюється у сфері виконавчої влади»[1].

Подібне вузьке трактування наведено в «Плані модернізації державного управління (2010 р.), згідно з яким ця модернізація мала охоплювати структуру виконавчої влади, кадрову політику та державну службу»[2, с. 3].

Відомі президентські укази, прийняті в грудні 2010 р., що були названі «адміністративною реформою, взагалі стосувалися лише структурно-функціональних перетворень системи ЦОВВ»[3-4].

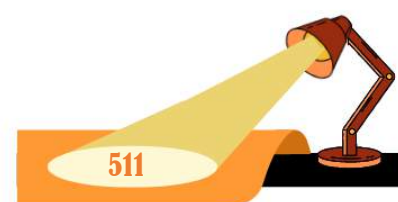
Безперечно, кроки зроблено й в інших дуже важливих сферах, зокрема у розвитку електронного урядування, взаємодії з органами державної влади, наданні послуг тощо. Але вони мають характер окремих одноразових актів, які запроваджують інновації, які функціонують переважно як вибіркоче застосування, а не як невід'ємні компоненти вітчизняних систем публічного управління.

«В Пояснювальній записці до проекту Концепції реформування публічної адміністрації в Україні, підготовленого Центром політико-правових реформ в 2005 р., вказувалося на неможливість окремо реформувати державну або самоврядну підсистему публічної адміністрації. Тому їх перетворення розглядалося в нерозривній єдності, що визначено як одна з принципових новацій цього проекту»[5, с. 65].

Крім того, терміни «орган публічної влади», «орган публічного управління» найчастіше ототожнюється з адміністрацією, яка впливає з того факту, що хоча мало хто з нас щодня має реальний контакт із законодавчою чи судовою владою, кожен із нас постійно стикається з різними проявами адміністративної влади. Водночас у разі негативних результатів діяльності відображаються в дивовижній силі ідеї єдності управління, тому що обурена особа чи громадська думка найчастіше не розрізняє верховну, центральну, місцеву, консолідовану, неінтегровану, децентралізовану – регіональну чи місцеву адміністрацію.

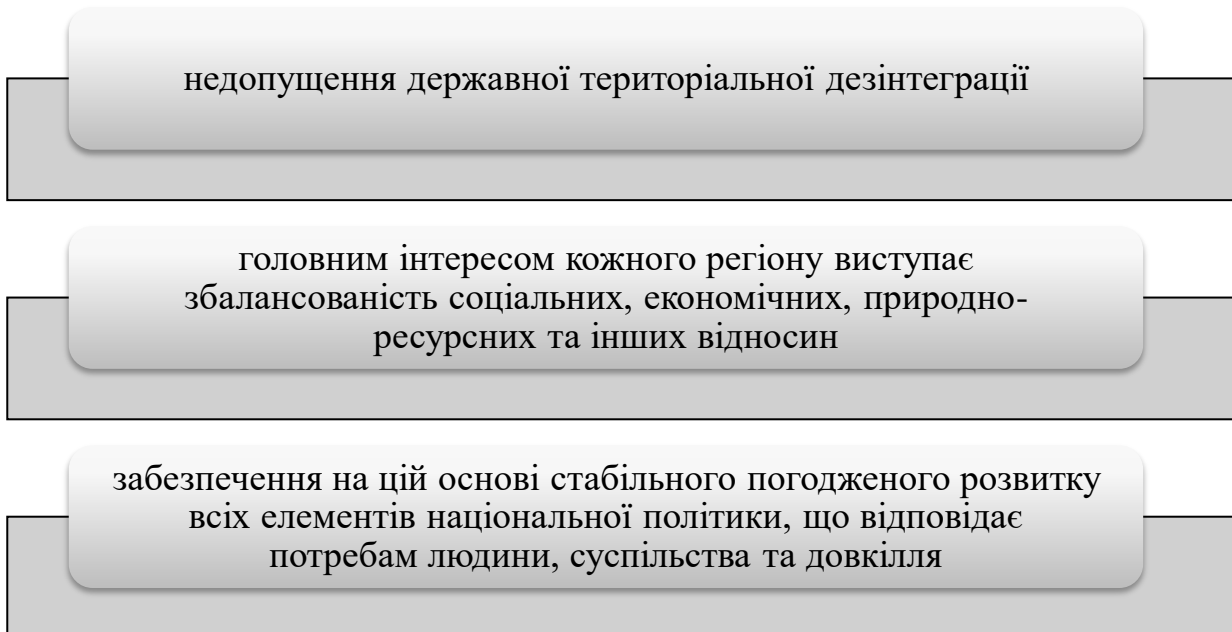
Перспектива включення цілісного підходу в дослідження інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління, зазвичай, системно інтригує, оскільки, згідно з одним із найпопулярніших підходів до розуміння інституції «адміністрація» є її трактування як нормативної системи, що занурена в сучасну реальність

Це пояснюється тим, феномен дії механізму права, як творця публічного управління, ґрунтується на індивідуальній відповідальності тобто на можливості притягнення до відповідальності конкретних осіб чи органів за дії чи бездіяльність, які є протиправними або завдають шкоди. Це ознака того, що закон взагалі діє і виконує свою основну профілактичну та виховну роль в суспільстві.

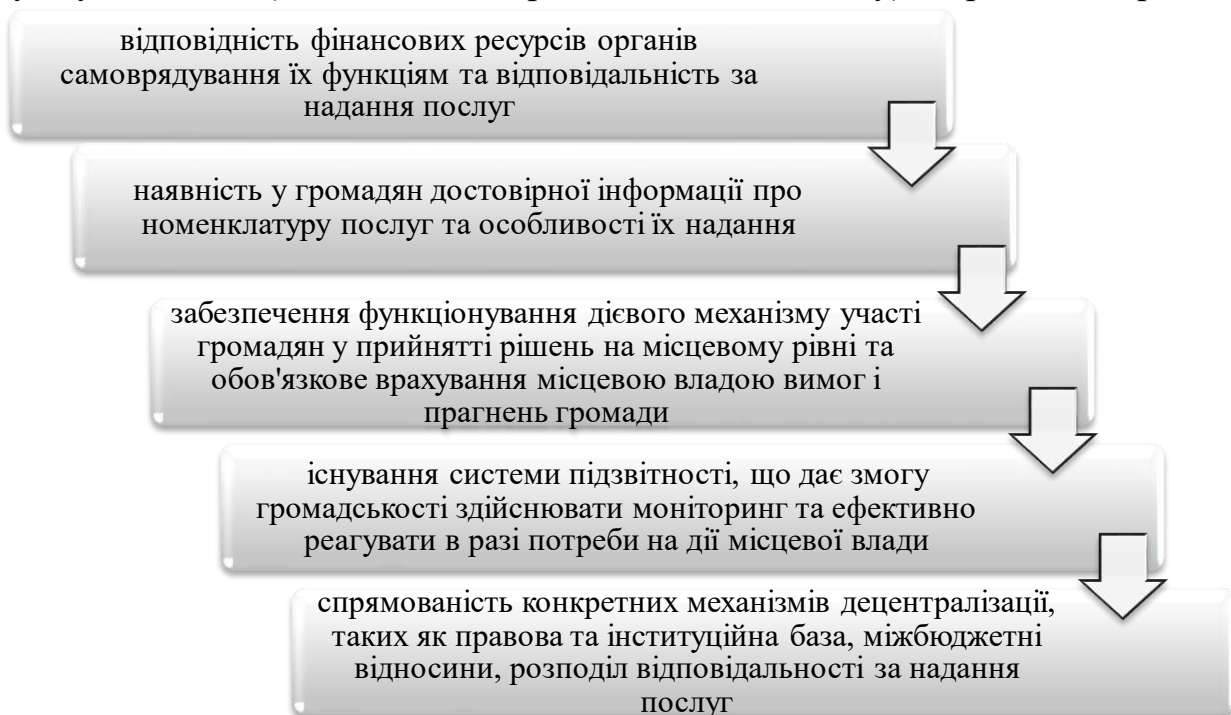

Стратегічні інтереси національних держав Європи зображено на рис. 1.

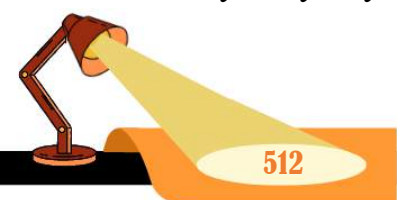

Рис. 1 Стратегічні інтереси національних держав Європи

Умови, за яких децентралізовані моделі управління державою можуть бути успішними (визначені експертами Світового банку) зображено на рис. 2.

Рис. 2 Умови, за яких децентралізовані моделі управління державою можуть бути успішними (визначені експертами Світового банку)

Не викликає жодних сумнівів, що в Україні видається логічним продовжити децентралізацію зі становлення реального місцевого самоврядування на найближчому до громадян базовому рівні з одночасним удосконаленням механізмів підзвітності місцевих органів влади, їх співпраці з громадою та громадського контролю за їх діями.

Тільки після цього доречно переходити до реформування вищих рівнів самоврядування. В протилежному випадку регіоналізація країни цілком може призвести до формування свого роду відокремлених територій на чолі з неконтрольованою регіональною елітою.

У такій децентралізованій системі управління жителі громад можуть опинитися у значно гіршому становищі, ніж при нинішній централізації в аспекті як захисту їхніх прав і свобод, так і надання публічних послуг.

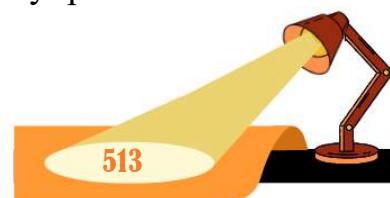
Безумовно, що для перебудови національної системи публічного управління необхідні нові та якісні управлінські кадри. У зв'язку з цим, це потребує якісної модернізації державної служби, проте вона буде доречною лише в разі її чіткого узгодження з реформуванням процесів і технологій управління за описаними вище напрямками.

В іншому разі реформування державної служби, а отже, і нові кадри для старої системи виявляться непотрібними. Вважаємо, що це було характерним для спроб реформувати державну службу на початку 2000-х рр.

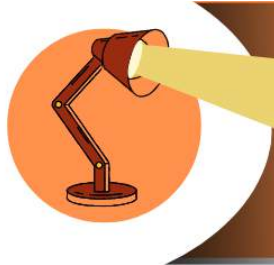
С.Б. Балан вважає, що «демократичне врядування породжує необхідність реалізації державної політики, яка б базувалася на відповідальності органів державної влади за наслідки своєї діяльності. Воно передбачає також певні механізми забезпечення системи народовладдя, коли суб'єкти політичного процесу діють на основі правових, конституційних норм і несуть повну юридичну, моральну, політичну відповідальність за наслідки власної діяльності. Вважається, що постійно функціонуюча політична відповідальність є одним із найважливіших засобів узгодження волі народу і планів адміністративного державно-управлінського апарату» [6].

Водночас спостереження за реальністю публічного управління показує, що ми все частіше маємо справу зі складними суспільними завданнями, такими як справедливість, чисте повітря чи соціально-економічний розвиток, за реалізацію яких важко покласти відповідальність на конкретних суб'єктів за допомогою вищезазначених інструментів. До того ж, в середовищі занадто багато випадкових факторів, які містять суперечності, гальмують і викликають побічні ефекти. Це пояснюється тим, що легко протистояти думці, що заклик до відповідальності тим важливіший, чим важче покласти його на конкретних суб'єктів та установи.

З цього приводу М.М. Самуйлік зауважує про те, що «проблематика відповідальності публічної влади належить до найбільш складних у дослідженні проблем розвитку держави, права та публічного управління. У

Успіхи і досягнення у науці

наукових роботах зазначається, що тільки на сучасному етапі історичного розвитку суспільство підійшло до вирішення цієї проблематики, що ідею відповідальності влади має бути реалізовано у XXI ст., за умови, що відбудуться рішучі зміни в соціальній активності та організованості мас» [7].

Тому в сучасній філософській етиці публічного управління помітне зміщення дослідницького акценту від індивідуальної відповідальності до холістичного підходу. Тоді відповідальність втрачає свій ретроспективний характер і набуває виключно характер у перспективного і потребує врахування наслідків комплексних дій у майбутньому. Утвердження такого підходу в правовій доктрині та потребує перенесення акценту з дослідження режиму юридичної відповідальності на створення у законі відповідального адміністративного ставлення.

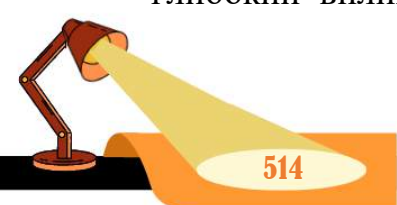
Як наслідок, з індивідуальної точки зору юридична відповідальність має місце на завершальному етапі реалізації суспільного завдання, коли вся увага спрямована на відповідального суб'єкта, яким є орган влади чи посадова особа, які мають пояснити наслідки вчинених ними дій чи бездіяльності. Проте, холістичний підхід, який вимагає розгляду всієї схеми функціонування публічного управління, виведеної з усіх положень адміністративного права, зникає з поля зору.

Суб'єкт, до якого покладено нормативну відповідальність, може бути винним у цій події, хоча це зовсім не є необхідним: у законі, крім нормативної відповідальності за виною, віднесення якої вимагає вчинення, існує нормативна відповідальність на основі ризику та нормативна відповідальність на справедливій основі, які не вимагають вини для притягнення до відповідальності.

«В сучасній правовій доктрині склалася така позиція відповідно до якої, немає сумнівів, що фізична особа не повинна нести негативні наслідки дефектних стандартів, що діють у правовій системі, які є наслідком ненадійної дії законодавця і які стосуватимуться його, але має вимогу про відшкодування шкоди, заподіяної ненадійним законодавством або законодавчою бездіяльністю»[8-10].

«Принцип відповідальності держави за свої державні органи здатний діяти превентивно, тому що стимулює державні органи до більшої обережності у суспільних питаннях, і таким чином захищає громадян не лише від свавілля та зловживань цими органами, але його психологічний вплив сприяє формуванню ідеї поваги до прав»[11-13].

Правовий підхід надзвичайно важливий – це аксіома для всіх міркувань щодо відповідальності органу публічного управління. Відповідальність, як категорія, закріплена в законі (правовому тексті), є не лише конститутивним елементом норми, як наслідок, скоріше це конкретна конструкція, яка має глибокий вплив на всю правову систему. У цьому сенсі категорії прав і

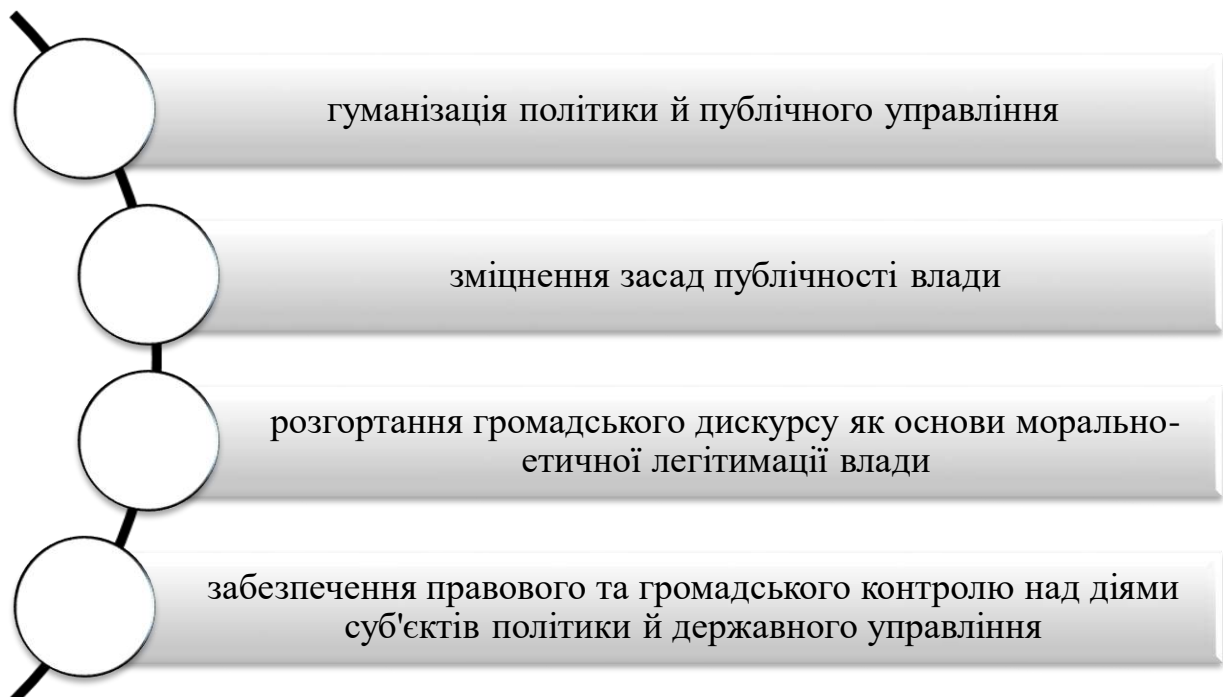

обов'язків є взаємозалежними – не буває прав без обов'язків, але тільки в праві обов'язки стають реальністю.

До того ж, закон базується на можливості реалізації механізму юридичної відповідальності тобто накладення передбачених законом негативних наслідків на подію чи стан речей, які підлягають негативній нормативній оцінці та можуть бути правомірно віднесені до цього суб'єкта в даному правовому порядку. Особливо важливим є спрямування норм на формування очікуваної майбутньої поведінки, в якій право відіграє другорядну роль.

Можна стверджувати про те, що механізм юридичної відповідальності починається в момент початкових правовідносин, вона присутня, навіть якщо суб'єкти поведуться відповідно до закону, інші дотримуються думки, що відповідальність виникає як вторинні правовідносини лише тоді, коли первинні відносини порушені, і проявляється (зокрема) як санкція, накладена на особу, яка вчинила вчинок, відтворений законом.

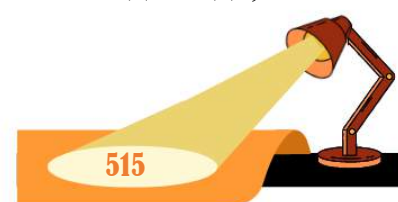
Моральні засади забезпечення відповідальності у сфері публічного управління зображено на рис. 3.

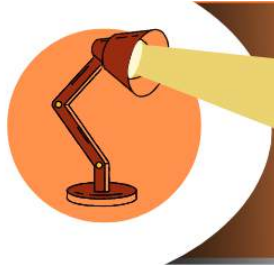

Рис. 3 Моральні засади забезпечення відповідальності у сфері публічного управління

Примітка: складено автором за [14].

«Відповідальність ґрунтується на діалозі між принаймні двома суб'єктами, адже якщо джерело аналізованого терміну містить відповідь,

Успіхи і досягнення у науці

логічно першим поставити питання. У викладеному вище підході, акцентуючи увагу на правовому режимі відповідальності, цей діалог сприймається негативно. Відповідальність – це несприятливі наслідки для суб'єкта, дії якого порушують конкретну правову норму. Діалог тут полягає у формулюванні в правовому тексті негативної відповіді законодавця на поведінку адресата норми. Отже, санкція – це реакція, яку законодавець задумав як відповідь на поведінку адресата норми, що суперечить моделі дії, передбаченої нормою, або на його поведінку, яка нормою класифікується негативно» [15].

Тим не менше, проблемним та дискусійним залишається питання, коли всупереч загальноприйнятому у розумінні «політичного діалогу» відповідальність як поняття, що використовується в праві, базується не на політичному діалозі, який ведеться з позиції публічної влади.

Тут простежується загроза допущення правової прогалини законодавцем у процесі створення правової норми, а потім накладення санкцій судом у процесі застосування права полягає у владному й односторонньому визначенні правових наслідків дій чи бездіяльності відповідального суб'єкта. У зв'язку з цим, логічно виникає обґрунтоване запитання, чи слід ототожнювати розгляд титульного питання механізму юридичної адміністративної відповідальності з негативним політичним діалогом тобто з притягненням до юридичної відповідальності та застосуванням положень, передбачених нормативно-правовими актами.

Т.М. Тарасенко вважає, що «органи та виборні посадові особи місцевого самоврядування передусім відповідальні перед територіальною громадою, яка їх обирає. Водночас на окремий розгляд потребує питання такої відповідальності перед державою. Роль територіальної громади, перед якою зазначені суб'єкти є політично відповідальними, визначається рівнем децентралізації влади, повсюдності та спроможності місцевого самоврядування. Відповідно, за умов демократичної децентралізації територіальна громада, громадяни є головними сторонами, перед якими відповідальні названі суб'єкти, а в умовах централізації йдеться, скоріше, про політичну відповідальність перед державою» [16].

«В Україні з моменту проголошення її незалежності проблема політичної відповідальності розглядається як важлива передумова і необхідна складова реформування державного управління, створення дієвої, сучасної системи владних відносин, де діють ефективні механізми відповідальності та контролю за діяльністю органів державної влади, починаючи від вищих її органів, які здійснюють основні функції держави, і до державно-владних структур на місцях та органів місцевого самоврядування» [5, с. 125].

Визнаючи, що інститут юридичної відповідальності є специфічним для різних галузей права, він зосереджується на відповідальності в конституційному праві. І навіть на цьому рівні він не робить жодних цілісних уявлень,

а зосереджується на співвідношенні відповідальності та форми і функціонування державного управління відповідно державній служби. Доктрина відповідальності публічного управління являє собою значне досягнення у розвитку, як наслідок, вона замінила ідею безпомилкового і необмеженого суверена і замінила її ідеєю, що публічне управління трактується як послуга громадськості, на яку має право громадськість і яка має свої чіткі межі.

Висновки. Таким чином, можна вважати, що у правовому дискурсі щодо інституційних засад механізму юридичної відповідальності в сфері публічного управління використовуються принаймні три поняття відповідальності: каузативна, зобов'язальна та нормативна відповідальність. В той же час, коли ми ведемо мову про обов'язок нести юридичну відповідальність, то загалом маємо на увазі нормативну відповідальність.

Механізм реалізації нормативної відповідальності зводиться до того, що до даного суб'єкта може бути застосована соціальна санкція. Застосування санкцій не завжди пов'язане з діянням суб'єкта, до якого застосовано санкцію. Отже, соціальна санкція може бути застосована незалежно від діяння: на основі ризику чи на основі справедливості. Тим не менше, коли юридична санкція застосовується внаслідок дії, необхідною умовою для її застосування є те, що дія (або її наслідки) порушує правову норму.

Інша ситуація, наприклад, у випадку моральної санкції, який також може бути використаний через вчинок, що не порушує норму. У такому випадку ми говоримо про справедливу відповідальність. Концепція справедливої відповідальності може бути корисною в юридичних міркуваннях, зокрема щодо типових ситуацій, а також складних випадків тобто ситуацій, в яких правові норми не дають вирішення.

Юридична відповідальність – це давня вимога єдності державного управління, виражена сучасним способом. Топос єдності управління відображає прагнення знайти спільний знаменник для багатьох адміністративних суб'єктів у всіх аспектах діяльності. Єдність державного управління, диверсифіковане по горизонталі та вертикалі, демонструючи високий ступінь спеціалізації, фрагментації, децентралізації та поліцентризму, може бути реконструйовано сьогодні не через єдність з державою, оскільки в епоху інтеграції багато ключових рішень ухвалюються на національному рівні, а через реалізацію постулату підзвітності, прозорості, відкритості та відповідальності за реалізацію загального блага.

Література:

1. Концепція адміністративної реформи в Україні. К.: ДВПІ Міннауки України, 1998. 61 с.

2. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування. За заг. ред. Т. В. Мотренка. К.: Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС, 2010. 320 с.

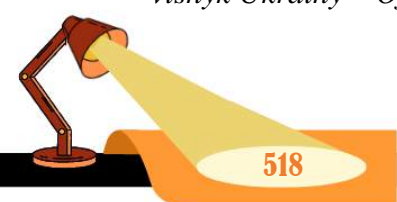

3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085/2010. Офіційний вісник України. 2010. № 94. С. 15.
4. Деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24 груд. 2010 р. № 1199/2010. Урядовий кур'єр. 2011. 5 січ. С. 16.
5. Реформа публічної адміністрації в Україні: проекти концепції та законів. Упоряд.: І. Б. Коліушко, В. П. Тимощук. К.: Центр політико-правових реформ, 2005. 192 с.
6. Балан С. Б.Співвідношення політичної та конституційно-правової відповідальності у здійсненні державної влади: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2007. 20 с.
7. Самуйлік М. М. Політична відповідальність: специфіка, структура, функціонування: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Одеса: Одеський державний університет імені І.І. Мечнікова, 1997. 24 с.
8. Wronkowska S. Jednostka a władza prawodawcza. Przyczynek do dyskusji. Toruń, 1996, 290 s.
9. Wyroki Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Andrea Francovich i inniv. Republika Włoska z dnia 19 listopada 1991 r. (C-6/90), ECR 1991/9/I-05357 (Lex nr 125759) i 9 listopada 1995 r. (C-479/93), ECR 1995/11/I-03843 (Lex nr 116345).
10. Szpunar A. Odpowiedzialność Skarbu Państwa za funkcjonariuszy. Warszawa, 1985, 330 s.
11. Safjan M. Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze, t. II: Prawocywilne, Warszawa, 1995. 295 s.
12. Tille E., Polskie prawo zobowiązań. Część ogólna. Projekt wstępny z motywami. Lwów, 1923. 213 s.
13. Safjan M. Odpowiedzialność państwa na podstawie art. 77 Konstytucji RP. Państwo i Prawo. 1999/4.S. 143-177.
14. Жмудський Р. Політична відповідальність у державному управлінні. Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. Вип. 2. С. 198-207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2011_2_21. (Дата звернення: 13.08.2024).
15. Salachna J. M. Odpowiedzialność za nieprzestrzeganie procedury tworzenia i wykonywania budżetu jednostki samorządu terytorialnego. Warszawa, 2008. 388 s.
16. Тарасенко Т.М. Поняття політичної відповідальності в контексті наукових досліджень із місцевого самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2017. № 3 (58). С. 1-8.

References:

1. *Kontseptsiiia administratyvnoi reformy v Ukraini [The concept of administrative reform in Ukraine]*. (1998). Kyiv: DVPP Minnauky Ukrainy. [in Ukrainian].
2. Motrenko, T.V. (Eds.). (2010). *Plan modernizatsii derzhavnoho upravlinnia: propozyzii shchodo pryvedennia derzhavnoho upravlinnia ta derzhavnoi sluzhby Ukrainy u vidpovidnist iz pryntsyparamy i praktykamy demokratychnoho uriaduvannia [State administration modernization plan: proposals for bringing the state administration and civil service of Ukraine into line with the principles and practices of democratic governance]*. Kyiv: Tsentr adaptatsii derzhavnoi sluzhby do standartiv YeS. [in Ukrainian].
3. Pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 9 hrud. 2010 r. № 1085/2010 [On optimizing the system of central executive bodies: Decree of the President of Ukraine dated December 9 2010, №. 1085/2010]. (2010). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 94, p. 15 [in Ukrainian].

4. Deiaki pytannia orhanizatsii roboty ministerstv, inshykh tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 hrud. 2010 r. № 1199/2010 [Some issues of organizing the work of ministries and other central bodies of executive power: Decree of the President of Ukraine dated December 24. 2010, № 1199/2010]. (2011). *Uriadovyi kurier – Government courier*, 5 sichnia, p. 16 [in Ukrainian].

5. Koliushko I.B., V. P. Tymoshchuk V.P. (Eds.). (2005). *Reforma publichnoi administratsii v Ukraini: proekty kontseptsii ta zakoniv [Reform of public administration in Ukraine: draft concepts and laws]*. Kyiv: Tsentr polityko-pravovykh reform. [in Ukrainian].

6. Balan, S. B. (2007). Spivvidnoshennia politychnoi ta konstytutsiino-pravovoi vidpovidalnosti u zdiisnenni derzhavnoi vlady [Correlation of political and constitutional-legal responsibility in the exercise of state power]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Institute of State and Law named after V.M. Koretsky. [in Ukrainian].

7. Samuilik, M. M. (1997). Politychna vidpovidalnist: spetsyfika, struktura, funktsionuvannia [Political responsibility: specificity, structure, functioning]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa: Odesa State University named after I.I. Mechnikov. [in Ukrainian].

8. Wronkowska, S. (1996). Jednostka a władza prawodawcza. Przyczynek do dyskusji [The Individual and Legislative Power: A Contribution to Discussion]. Toruń (in Polish).

9. *Wyroki Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Andrea Francovich i inniv. Republika Włoska z dnia 19 listopada 1991 r. (C-6/90), ECR 1991/9/I-05357 (Lex nr 125759) i 9 listopada 1995 r. (C-479/93), ECR 1995/11/I-03843 (Lex nr 116345) [Judgments of the Court of Justice of the European Union in the case of Andrea Francovich and others v. Italian Republic of 19 November 1991 (C-6/90), ECR 1991/9/I-05357 (Lex no. 125759) and 9 November 1995 (C-479/93), ECR 1995/11/I-03843 (Lex no. 116345)]. (in Polish).*

10. Szpunar, A. (1985). Odpowiedzialność Skarbu Państwa za funkcjonariuszy [The responsibility of the State Treasury for its officers]. Warszawa. (in Polish).

11. Safjan, M. (1995). Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze, t. II: Prawocywilne [Legal Standards of the Council of Europe. Texts and Commentaries, Vol. II: Civil Law]. Warszawa. (in Polish).

12. Till, E. (1923). Polskie prawo zobowiązań. Część ogólna. Projekt wstępny z motywami [Polish law of obligations. General part. Preliminary draft with motives]. Lwów. (in Polish).

13. Safjan, M. (1999) Odpowiedzialność państwa na podstawie art. 77 Konstytucji RP [State responsibility under Article 77 of the Constitution of the Republic of Poland.]. *State and Law*, 4, 143-177 (in Polish).

14. Zhmudskiy, R. (2011). *Politychna vidpovidalnist u derzhavnomu upravlinni [Political responsibility in public administration]*. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezzydentovi Ukrainy*, 2, 198-207. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2011_2_21. [in Ukrainian].

15. Salachna, J.M. (2008). Odpowiedzialność za nieprzestrzeganie procedury tworzenia i wykonywania budżetu jednostki samorządu terytorialnego [Liability for failure to comply with the procedure for creating and implementing the budget of a local government unit]. Warszawa. (in Polish).

16. Tarasenko, T.M. (2017). Poniattia politychnoi vidpovidalnosti v konteksti naukovykh doslidzhen iz mistsevoho samovriaduvannia [The concept of political responsibility in the context of scientific research on local self-government]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 3 (58), 1-8. [in Ukrainian].